

اصول اخلاق در پژوهش و معرفی اسناد بین المللی مربوط

محمد راسخ

دانشکده حقوق، پژوهشگاه ابن سینا

دانشگاه شهید بهشتی

ساختار چهار ویینار

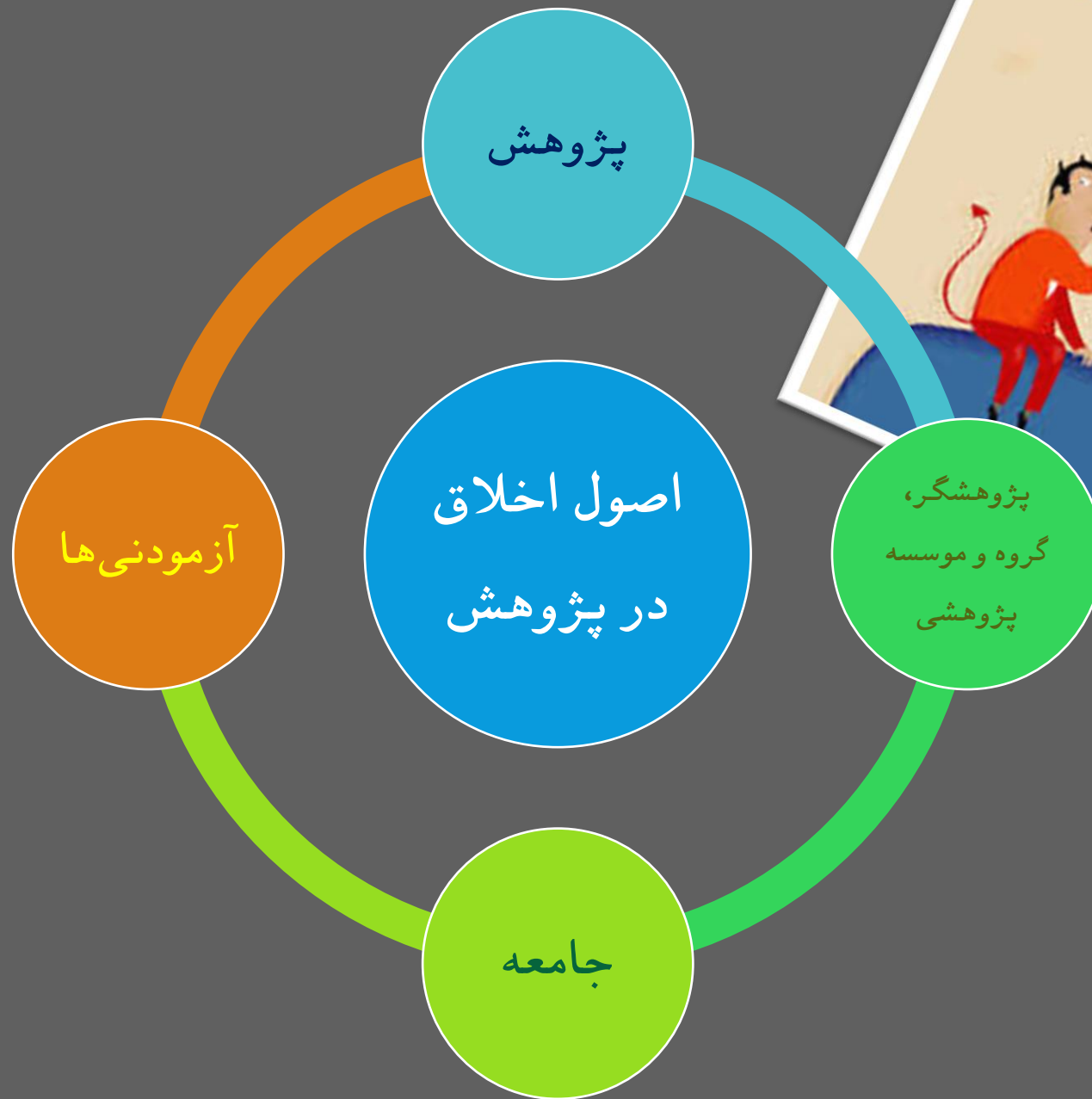
- اول: اخلاق و اسناد بین المللی
- دوم: فقه و قواعد فقه
- سوم: نظام حقوقی کمیته های اخلاق در پژوهش در کشور
- چهارم: کدهای اخلاقی ابلاغی از سوی وزارت بهداشت

درآمد

- پژوهش: جستجوی دانش با مطالعه نظام مند، تأمل، مشاهده، تجربه ...
 - بر انسان، حیوان، طبیعت، رده سلولی ...
- اخلاق در پژوهش: ارزش ها و هنجارهای حاکم بر همه مراحل پژوهش
 - نسبت دستورات حکومتی با اخلاق در پژوهش؟
 - تبدیل اخلاق به قانون؟
 - برخورداری از امتیازات خودمهارى
- اصول اخلاق در پژوهش: برای پیگیری داوطلبانه از سوی افراد و مراکز پژوهشی
 - اسناد بین المللی دربردارنده این اصول

اصول اخلاقی

پژوهش

- صداقت (integrity)
- بی طرفی (impartiality)
- استقلال (independence)
- امانت داری (trustworthiness)
- اصالت (originality)
- عینیت - عدم پیش داوری (objectivity)
- شفافیت (transparency)

پژوهشگر، گروه و موسسه پژوهشی

- صداقت (honesty)
- پاسخگویی (accountability)
- بی طرفی (impartiality)
- نقدپذیری (openness to criticism)
- حقیقت جویی (truth finding)
- گشودگی - آزاداندیشی (openness)
- انصاف (fairness)
- مسئولیت (responsibility)

آزمودنی‌ها

- کرامت انسانی (human dignity)
- محرمانگی (confidentiality)
- رضایت آگاهانه (informed consent)
- مراقبت از حیوانات (animal care)

جامعه

- مسئولیت اجتماعی (social responsibility)
- استفاده مناسب از منابع (proper use of research funds)
- خیررسانی (beneficence)
- صلح گرایی / حفظ صلح (peace-loving / peace-keeping)

اسناد بين المللى

اشاره به برخی اسناد

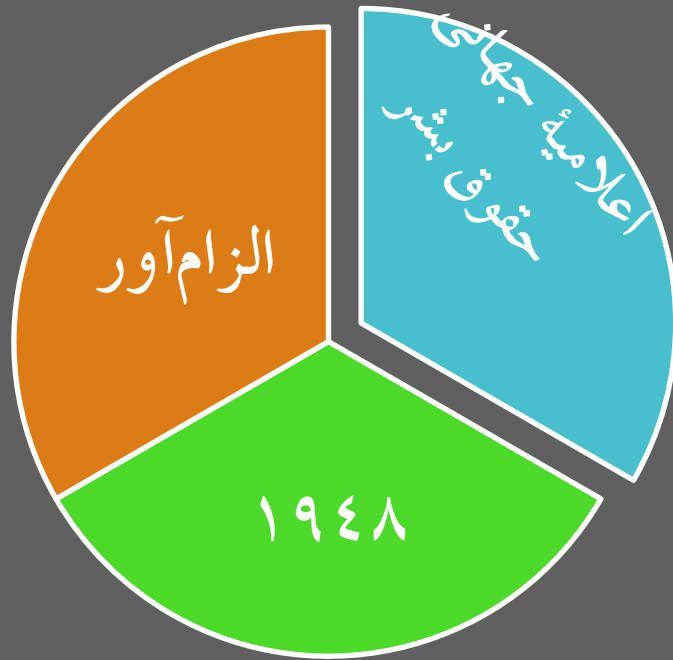
▪ کد نورمبرگ (۱۹۴۷) (the Nuremberg Code): [جنایات نظام هیتلر و ...] رضایت افراد / منفعت تحقیق بیش از ضرر آن

▪ بیانیه هلسینکی ۱۹۶۴ (اصلاحات بعدی تا ۲۰۱۳) (Declaration of Helsinki): وجوه مختلف، به ویژه دآوری پروپوزال

▪ راهنمای بین المللی اخلاق در پژوهش های زیست پزشکی با آزمودنی انسانی (۱۹۹۳) (International Ethical Guidelines for Biomedical Research Involving Human Subjects)

مجمع عمومی سازمان ملل متحد United Nations General Assembly

کرامت یا ارزش ذاتی انسان

حق های بنیادین افراد

* Universal Declaration of Human Rights

مجمع عمومي سازمان ملل متحد United Nations General Assembly

International Covenant on Civil and Political Rights 1954

- میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی
۱۹۵۴
- حق-آزادی ها
- الزام آور

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966

- میثاق بین المللی حقوق اقتصادی،
اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶
- حق-ادعاها
- الزام آور

یونسکو
UNESCO

Declaration on Science and the Use of Scientific Knowledge

* Recommendation on Science and Scientific Researchers

**Best Practices for
Ensuring Scientific
Integrity and
Preventing Misconduct**

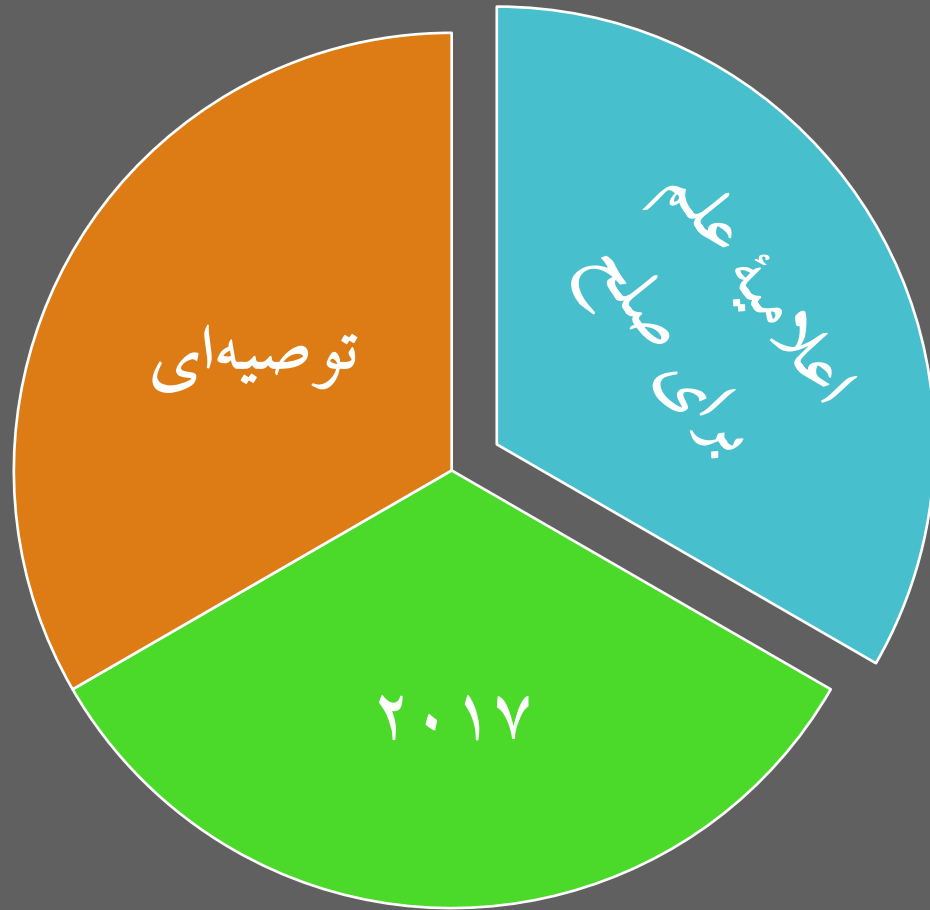
دومین کنفرانس جهانی پیرامون صداقت در پژوهش 2nd World Conference On Research Integrity

Responsible Research
Publication: International
Standards for Authors

هشتمین گردهمایی جهانی دوسالانه علم
The 8th Biennial World Science Forum

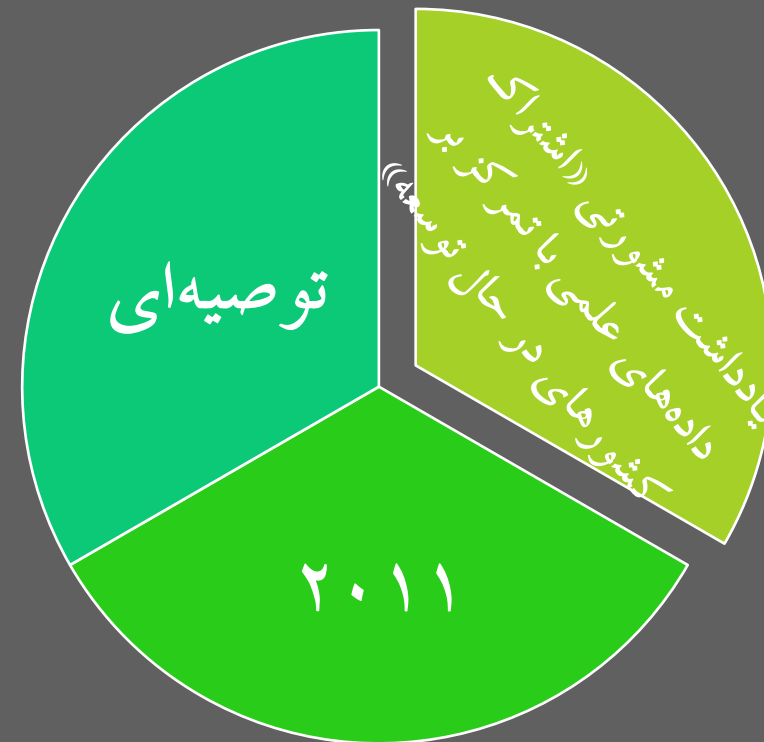

Declaration on
Science for Peace

شورای بین‌المللی علم
International Council For Science

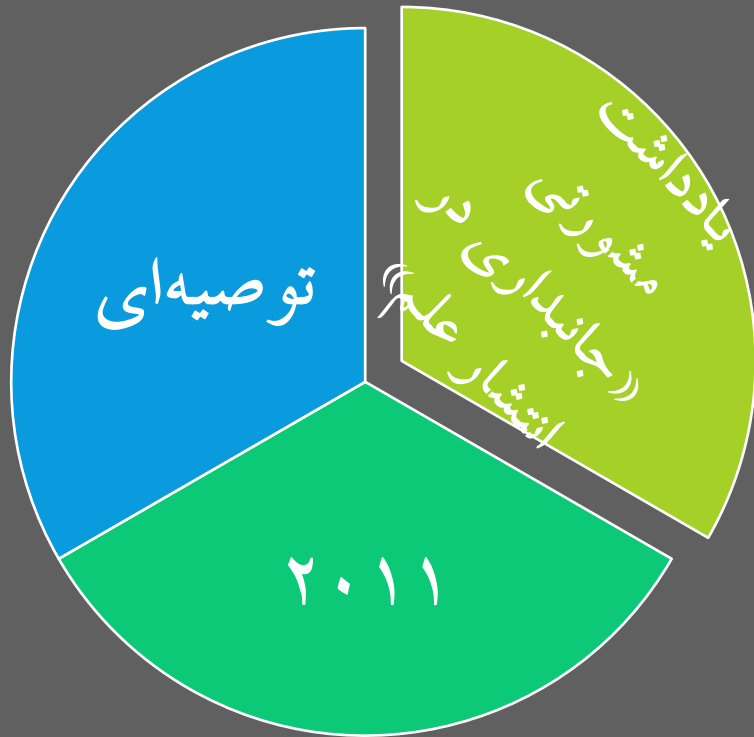
* Statement on promoting the integrity of science and the scientific record

* Advisory Note "Sharing Scientific Data, with a Focus on Developing Countries"

شورای بین‌المللی علم International Council For Science

* Advisory Note "Bias in Science Publishing"

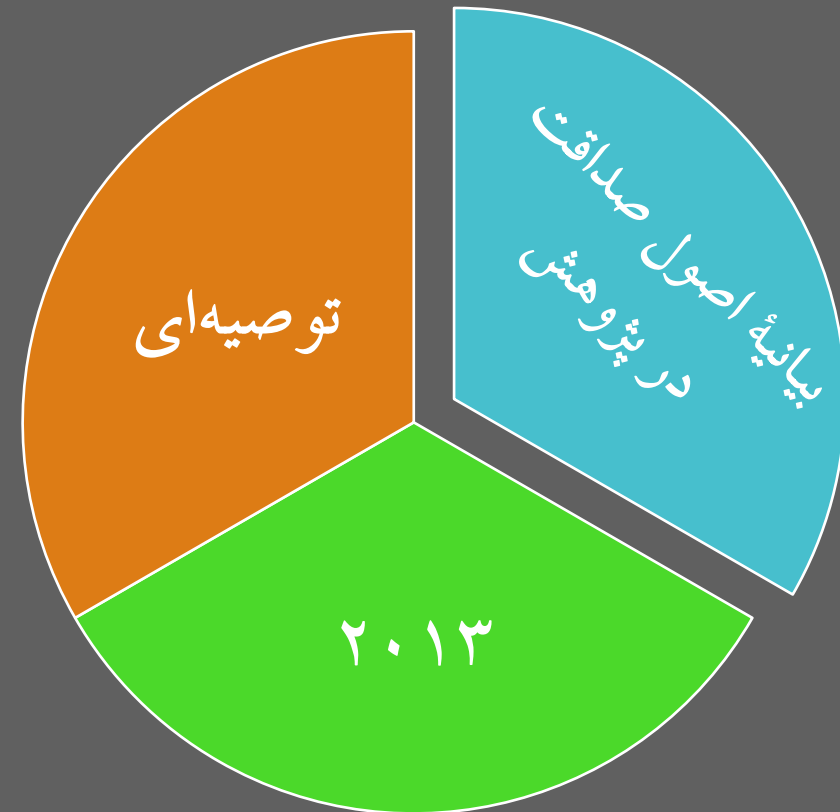

* Statute 5 [Principle of Universality (Freedom and Responsibility)]

شورای جهانی پژوهش
Global Research Council

Statement of
Principles for
Research Integrity

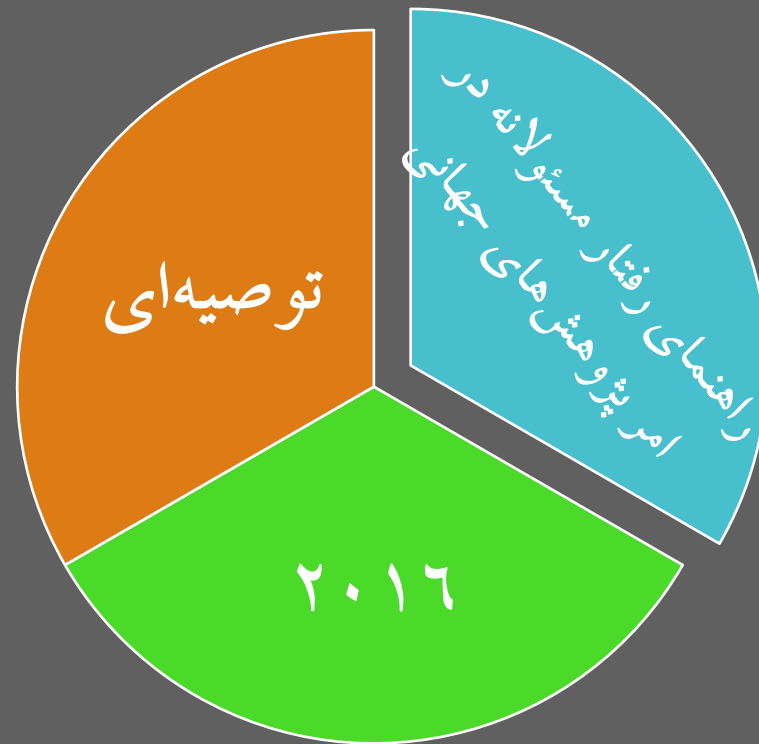

مجمع آکادمی‌های بین‌المللی Interacademy Partnership

* Statement on Biosecurity

* A Guide to Responsible Conduct in the Global Research Enterprise

ماهیت (الزام‌آور/توصیه‌ای)	سال تصویب	مرجع تصویب	عنوان سند
توصیه‌ای	۲۰۱۷	کمیسیون اروپا European Commission	راهنمای اروپایی رفتار دربارهٔ صداقت در پژوهش The European Code of Conduct for Research Integrity
توصیه‌ای	۲۰۰۳	مجمع اروپایی مراکز آکادمیک علوم تجربی و علوم انسانی ALLEA, the European Federation of Academies of Sciences and Humanities	تذکاریه مربوط به صداقت در پژوهش Memorandum on Scientific Integrity
توصیه‌ای	۲۰۰۰	بنیاد اروپایی علم European Science Foundation	رویهٔ علمی اخلاقی در پژوهش و دانش Good scientific practice in research and scholarship
توصیه‌ای	۲۰۱۷	انجمن آمریکایی پیشرفت علم American Association for the Advancement of Science	اعلامیهٔ بروکسل The Brussels Declaration
توصیه‌ای	۲۰۱۷	انجمن آمریکایی پیشرفت علم American Association for the Advancement of Science	بیانیهٔ آزادی و مسئولیت علمی Statement On Scientific Freedom and Responsibility

صداقت

بایدها و نبایدها

INTEGRITY

- پژوهشگر باید در انتشار نتایج پژوهش اصل صداقت را رعایت کند.
- نویسندگان باید به مساهمت و مشارکت پژوهشگران همکار، دستیاران، حامیان مالی، نیز آثار مهمی که در انتشار گزارش پژوهش نقش داشته‌اند، به شکل مناسب تصریح کنند.
- نویسندگان باید هرگونه تعارض منافع یا حمایت مالی و غیرمالی از پژوهش یا انتشار نتایج پژوهش را اعلام کنند.
- ممنوعیت دستکاری (fabrication) و جعل (falsification) داده‌ها
- ممنوعیت استفاده از منابع بلااستفاده در فهرست منابع برای افزودن بر حجم منابع

صداقت

بایدها و نبایدها

- ممنوعیت بزرگ‌نمایی در بیان اهمیت و کاربرد یافته‌ها
- ممنوعیت درج نام نویسندگانی که مساهمت نداشته‌اند یا حذف نام کسی که نقش جدی داشته است (guest, gift, ghost authorship)
- منع دستکاری در نام نویسندگان در فرایند انتشار پژوهش برای نادیده گرفتن نقش برخی پژوهشگران
- اعمال و اعلام اصلاحات لازم پس از انتشار از سوی نویسندگان
- پژوهشگر نباید تصویری غلط و تحریف‌شده از دستاوردهای پژوهش به دست دهد.

آزاداندیشی بایدها و نبایدها

▪ اساساً، پژوهشگر باید در انجام پژوهش و تحلیل داده‌ها دارای:

▪ ذهن گشوده؛

▪ و نقاد باشد.

بی طرفی بایدها و نبایدها

- آزادی و استقلال پژوهشگر در طرح پرسش‌ها، نظریه‌پردازی، گردآوری مدارک تجربی و به کار گرفتن روش‌های مناسب
- انجام پژوهش به دور از فشار طرف‌های ذینفع، منافع سیاسی، اقتصادی و ایدئولوژیک
- احترام به استقلال پژوهشگر از سوی حامیان و تأمین‌کنندگان مالی
- اعلام هر گونه تعارض منافع یا حمایت مالی و غیرمالی از پژوهش یا انتشار نتایج پژوهش
- اعلام نقش تأمین‌کنندگان مالی یا حامیان پژوهش در طراحی پژوهش، انجام پژوهش، تحلیل، تفسیر و گزارش‌دهی: افشا و اعلام همه منابع اعم از حمایت مالی مستقیم یا غیرمستقیم، خرید تجهیزات و مواد و دیگر اقسام حمایت

بی طرفی بایدها و نبایدها

- رعایت بی طرفی در استخدام و به کارگیری پژوهشگر از سوی کارفرما یا نهادهای حامی
- انتشار و چاپ نتایج و یافته‌های منفی از سوی نویسندگان و ناشران
- برخورداری از نگاه نقاد و آزاداندیش در انجام پژوهش و تحلیل داده‌ها
- ممنوعیت امحای یافته‌ها یا نتایج ناسازگار یا ناموجهی که با پیش فرض‌ها و انتظارات نویسنده یا حامیان پژوهش نمی‌خواند
- ممنوعیت جلوگیری از انتشار یافته‌هایی که با دیدگاه حامیان یا تأمین کنندگان مالی همخوان نیست؛ مگر در مسائل امنیتی: منع انعقاد توافقی که دست حامیان پژوهش را برای عدم انتشار یافته‌ها باز می‌گذارد.

امانت

بایدها و نبایدها

- ارجاع دقیق به منابع مورد استفاده
- لزوم استفاده از گیومه در نقل قول مستقیم
- ممنوعیت استفاده از منابع بدون ارجاع به آنها و سرقت علمی - ادبی (plagiarism)
- ممنوعیت استفاده از آثار قبلی خود بدون ارجاع به آنها (سرقت از خود) (self-plagiarism)
- ممنوعیت کپی کردن از ارجاعات موجود در دیگر منابع، بدون مراجعه مستقیم به آنها

شفافیت

بایدها و نبایدها

- به اشتراک گذاشتن داده‌ها و منابع پژوهش با سایر پژوهشگران برای اثبات یا نقض نتایج پژوهش
- رعایت شفافیت در انتشار نتایج پژوهش
- اعلام دلیل عدم به اشتراک گذاری در مواردی که این امر ممکن نیست
- لزوم رعایت اصول قابل درک بودن، در دسترس بودن، سازگاری و قابلیت استفاده مجدد داده‌ها (FAIR: Findable, Accessible, Interoperable, Re-usable) در به اشتراک گذاشتن آنها
- رعایت شفافیت در اعلام تعارض منافع یا حمایت مالی و غیرمالی از پژوهش یا انتشار نتایج
- افشای تمام منابع مالی پژوهش، اعم از حمایت مالی مستقیم یا غیرمستقیم، خرید تجهیزات و مواد و دیگر اقسام حمایت
- رعایت شفافیت در استخدام و به کارگیری پژوهشگر از سوی کارفرما یا نهادهای حامی
- ممنوعیت از میان بردن داده‌های اولیه

مسئولیت

بایدها و نبایدها

▪ در نظر گرفتن سلامت، ایمنی و رفاه جامعه، همکاران و دیگر افراد مرتبط با پژوهش

▪ محاسبه و مدیریت ضرر و خطر پژوهش

▪ استفاده درست از منابع و تلف نکردن آنها

▪ قبول مسئولیت در قبال محتوای انتشارات

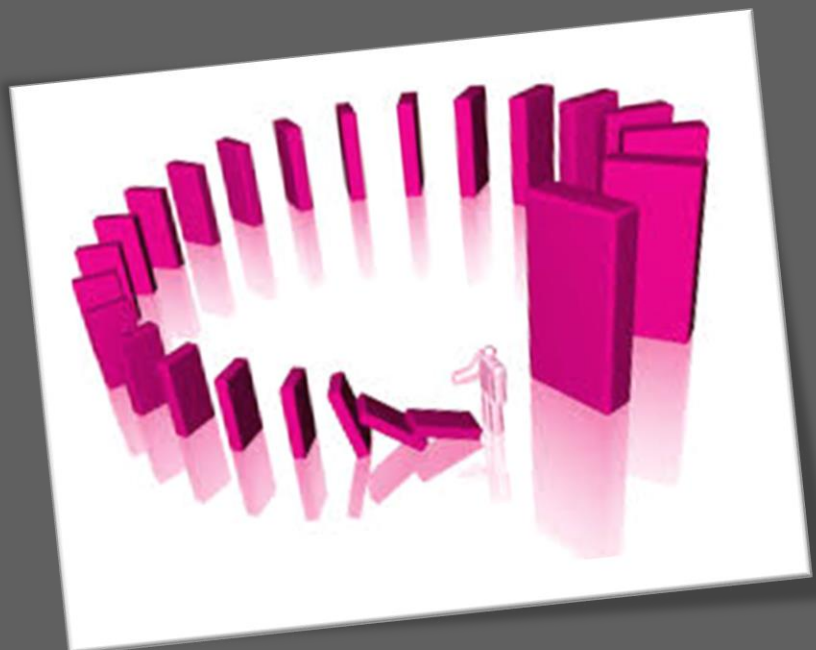
▪ مسئولیت اجتماعی و زیست‌محیطی در قبال نوع بشر و نسل آینده

▪ اتخاذ تدابیر لازم در مواجهه با رفتارهای غیرمسئولانه دیگر پژوهشگران

▪ تضمین رعایت معیارها و اصول اخلاقی پژوهش از سوی تأمین‌کننده مالی پژوهش

مسئولیت بایدها و نبایدها

- ممنوعیت استفاده از روش‌های زیان‌بار و خطرناک در پژوهش
- ممنوعیت شرکت در پژوهش‌هایی که فقط پیامدهای زیان‌بار برای نوع بشر دارد
- ممنوعیت استفاده از منابع پژوهش برای خریدهای ناموجه یا اهداف شخصی
- نهادهای تأمین‌کننده مالی پژوهش باید رعایت اصول اخلاقی پژوهش و صداقت را شرط تأمین مالی قرار دهند

پاسخگویی بایدها و نبایدها

- پاسخگویی در مقابل عموم در عین حفظ استقلال
- پاسخگویی نهادهای مالی و حامی پژوهش، در صورت کشف تخلف
- پاسخگویی به نظراتی که پس از انتشار پژوهش به دست پژوهشگر می‌رسد

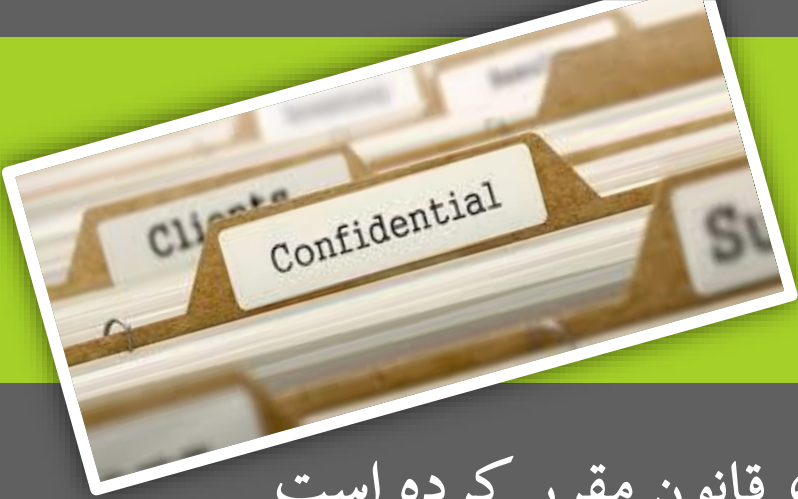

احترام بایدها و نبایدها

- احترام به آزمودنی انسانی احترام
(اخذ رضایت آگاهانه، رعایت محرمانگی و استفاده از اطلاعات فقط برای پژوهش)
- مراقبت از آزمودنی حیوانی، محیط زیست و فرهنگ / ممنوعیت سوء استفاده از حیوانات آزمایشگاهی
- احترام به جامعه / ممنوعیت نقض هنجارهای فرهنگی و اجتماعی
- احترام به همکاران
- ممنوعیت طرح ادعای تخلف پژوهشی همکاران صرفاً از روی بدخواهی و سوءنیت و به دلایل واهی
- ممنوعیت مانع تراشی در کار دیگر پژوهشگران و به تأخیر انداختن کار آنان

خبررسانی بایدها و نبایدها

- لزوم انتشار صادقانه، شفاف و دقیق نتایج پژوهش و تفسیر داده‌ها و بهره‌مندی جامعه
- لزوم انتشار یافته‌های همه کارآزمایی‌های بالینی
- لزوم انتشار نتایج پژوهش برای استفاده در مدیریت عمومی جامعه و استفاده عموم مردم
- ممنوعیت جلوگیری از انتشار نتایج پژوهش و محروم کردن جامعه از آثار پژوهش

محرمانگی بایدها و نبایدها

- رعایت محرمانه بودن اطلاعات و یافته‌هایی که، در زمان انتشار نتایج، قانون مقرر کرده است
- افشای نتایج پژوهش‌های قراردادی (contract research)، پس از انقضای مدت مشخص
- ممنوعیت انتشار یا اشتراک اطلاعات افراد شناس که در فرایند پژوهش به دست آمده؛ مگر پس از اخذ رضایت آنان
- تأکید: لزوم استفاده از اطلاعات آزمودنی انسانی فقط در امر پژوهشی مذکور در رضایت نامه

صلح دوستی بایدها و نبایدها

- لزوم انجام پژوهش در خدمت صلح، حقوق بشر، رفاه بشر، محیط زیست
- حق پژوهشگر بر کناره گیری از پژوهش هایی که رفاه، کرامت انسانی و حقوق بشر را نقض می کند یا دارای کاربرد دوگانه است و گزارش آن موارد